

MISIJSKO POSLANJE CRKVE – STANJE I PERSPEKTIVE

ZNANSTVENI SIMPOZIJ U POVODU
30. OBLJETNICE ENCIKLIKE
REDEMPTORIS MISSIO
Zagreb, 12. prosinca 2020.

Tomislav KOVAČ

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb
kovactomislav@hotmail.com

Na Katoličkome bogoslovnom fakultetu (KBF) Sveučilišta u Zagrebu u subotu 12. prosinca 2020. održan je znanstveni simpozij »Misijsko poslanje Crkve – stanje i perspektive« u povodu tridesete obljetnice enciklike Ivana Pavla II. *Redemptoris missio – o trajnoj vrijednosti misijske naredbe* (7. prosinca 1990.). Namjera simpozija, koji je organizirala Katedra fundamentalne teologije KBF-a Sveučilišta u Zagrebu, bila je analizirati i vrednovati teološki i misijsko-evangelizacijski sadržaj enciklike *Redemptoris missio*, osobito u kontekstu sadašnjih izazova za Crkvu u svijetu, Europi i Hrvatskoj.

Otvarajući simpozij, doc. dr. sc. Tomislav Kovač, pročelnik Katedre fundamentalne teologije, u ime organizatora pozdravio je predavače i sudionike skupa te podijelio nekoliko uvodnih misli o teološkoj i pastoralnoj relevantnosti te enciklike. Podsjetio je da je enciklika *Redemptoris missio* objavljena dvadeset i pet godina nakon zatvaranja Drugoga vatikanskog koncila i proglašenja koncilskog dekreta *Ad gentes* o misijskom djelovanju Crkve (7. prosinca 1965.) te petnaest godina od objavljivanja apostolskog nagovora pape Pavla VI. *Evangelii nuntiandi* o evangelizaciji u suvremenom svijetu (8. prosinca 1975.). Tim je dokumentom Ivan Pavao II. cijelu Crkvu želio pozvati na novo misijsko zalaganje i osvijestiti kršćane da je misijski zadatak uvijek iznova aktualan i hitan, kao što to potvrđuju prve rečenice enciklike: »Misija Krista Otkupitelja, povjerena Crkvi, još uvijek

je daleko od svog ispunjenja. Pogledamo li čovječanstvo općenito, na samom kraju drugog tisućljeća od njegova dolaska, vidimo da je ta misija još uvijek na svojim počecima i da se moramo svim silama staviti u njenu službu.¹

U svojem veoma bogatom Uvodu, enciklika *Redemptoris missio* izravno se poziva na misijske plodove Drugoga vatikanskog koncila, među kojima ističe: osvješćivanje »misionarske naravi« Crkve utemeljene na dinamici trojstvenog poslanja; umnažanje mjesnih Crkava u misijskim zemljama, s domaćim klerom; ukorijenjenost kršćanskih zajednica u život različitih naroda; ekumensko zajedništvo među Crkvama; evangelizacijsko zalaganje laika; veća uloga partikularnih Crkava; dijalog među religijama; porast nove svijesti svih kršćana, svih biskupa i župa, crkvenih ustanova i udruženja itd. o potrebi misija. Iako u tim plodovima Ivan Pavao II. vidi »novo proljeće« kršćanstva, u isto vrijeme upozorava kako sama misija *ad gentes* (među nekršćanskim narodima) slabi zbog unutarnjih i vanjskih poteškoća koje pogađaju Crkvu i kršćane. Međutim, za Ivana Pavla II. kriza misije je prije svega odraz krize vjere. Zato je unutrašnja svrha ovog dokumenta »obnova vjere i kršćanskog života. Doista, misija obnavlja Crkvu, učvršćuje vjeru i kršćanski identitet, ulijeva novi žar i daje nove poticaje. *Vjera se snaži dok se daje!*« (RM 2).

Također u Uvodu enciklike papa Ivan Pavao II. ističe i druge razloge i namjere objavljivanja tog dokumenta. To je, prije svega, rehabilitirati misije *ad gentes* i učvrstiti djelovanje misionara; pobuditi misijska zvanja; potaknuti teologe na proučavanje raznih vidova poslanja; vratiti misiji njezino posebno značenje, obvezujući partikularne, osobito mlade Crkve, da šalju i primaju misionare; »uvjeriti nekršćane i osobito vlasti zemalja kojima je misijska djelatnost namijenjena da ona ima samo jednu svrhu: služiti čovjeku objavljujući mu Božju ljubav koja se očitovala u Kristu Isusu« (RM 2). U isto je vrijeme papa svjestan da neprestano raste broj onih koji Krista ne poznaju i koji nisu dio Crkve. Njima je također upućena Očeva ljubav po Isusu Kristu te je i njima hitno potrebna misija (usp. RM 3).

Ivan Pavao II. isto tako svraća pozornost na nove prilike koje njegovo vrijeme nudi Crkvi: raspad tlačiteljskih ideologija i političkih sustava (pad Berlinskog zida i urušavanje Sovjetskog saveza, prodemokratski pokreti u Kini); otvaranje granica i oblikovanje sjedinjenog svijeta zbog porasta komunikacija; potvrđivanje evanđeoskih vrednota među narodima (mir, pravda, bratstvo, nenasilje, briga za najmanje); bezdušni gospodarski i tehnički razvoj, koji ipak

¹ IVAN PAVAO II., *Redemptoris missio. Enciklika o trajnoj vrijednosti misijske naredbe* (7. XII. 1990.), Zagreb, 1991., br. 1 (dalje: RM).

nije ugasio traženje istine o Bogu, o čovjeku i smislu života. Unatoč svemu tome, Ivan Pavao II. s optimizmom naglašava: »Bog Crkvi otvara obzore čovječanstva koje je spremno za evanđeosku sjetvu. Osjećam kako je nastupio čas da se upregnu sve crkvene snage u smjeru nove evangelizacije i misije *ad gentes*. Nitko od Kristovih vjernika, nijedna od crkvenih ustanova ne može izmaknuti toj najvišoj dužnosti: naviještati Krista svima narodima« (RM 3).

Zbog svojeg bogatog doktrinarnog i teološkog sadržaja enciklika *Redemptoris missio* smatra se jednim od najvažnijih dokumenata pontifikata Ivana Pavla II. Enciklika je u isto vrijeme optimistična i lucidna: s velikim oduševljenjem govori o misijskom poslanju Crkve, ali je ujedno svjesna mnogih poteškoća koje se nalaze pred Crkvom. Isto tako, enciklika na kreativan način uključuje i razvija koncilski i poslijekoncilski shvaćanja misije: povezuje univerzalno poslanje Crkve i specifičnost misijskog poslanja *ad gentes*; hitnost naviještaja i svjedočenja kršćanske vjere s poštivanjem slobode savjesti i vjerovanja; trajnu vrijednost misijske naredbe i dijalog s religijama; misijski poziv na obraćenje i založenost Crkve u promicanju dostojanstva ljudske osobe, izgradnji pravednog društva i svjetskog mira; razlikuje i povezuje specifičnost misijskog poslanja klera, redovnika i misijskih društava s poslanjem vjernika laika itd. Zahvaljujući njezinu golemom doprinosu obnovi misijskog žara i misijske teologije, enciklika *Redemptoris missio* i nakon tri desetljeća još uvijek je *magna charta* misije Crkve za treće tisućljeće. Na taj način je ovaj dokument otvorio put *misijskoj preobrazbi Crkve* za koju se danas zalaže papa Franjo u, doduše, još kompleksnijem vremenu i svijetu.

Radni dio simpozija bio je podijeljen u dvije tematske sesije s ukupno osam predavanja (četiri predavanja po sesiji). Prva sesija, naslovljena »Teološki temelji i izazovi misije Crkve«, promišljala je glavne teološke naglaske enciklike. Druga, pak, sesija naslovljena »Misijsko djelovanje u naše vrijeme« bila je usmjerena na neka praktična pitanja sadašnjeg poslanja Crkve. Zbog pandemije uzrokovane koronavirusom, na simpoziju su isključivo pozvani predavači s različitih katedri KBF-a Sveučilišta u Zagrebu, osim jednog predavača s Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta u Đakovu. Isto tako, zbog epidemioloških mjera koje je propisalo Ministarstvo zdravstva Republike Hrvatske, broj sudionika na skupu bio je ograničen na dvadeset i pet osoba, uključujući predavače. U predavaonici bilo je petnaestak osoba, a dva predavača i šestoro ljudi na simpoziju je sudjelovalo *online*.

Prvo predavanje u prvoj sesiji održao je doc. dr. sc. Branko Murić s Katedre fundamentalne teologije. Predavanje je bilo naslovljeno *Vjera se snaži dok se daje!*« (RM 2). *Misija Crkve između krize i obnove vjere*. Propitkujući kršćansko

poimanje vjere, predavač je istaknuo kako vjeru treba prije svega razumijevati kao odnos i povjerenje koje se daje Drugome, tj. Bogu. Na temelju toga, kriza vjere značila bi nedostatak ili narušenost toga temeljnog poimanja i čina vjere. Iz te perspektive misiju Crkve treba promatrati kao čin povjerenja i svjedočanstva kojim se ide ususret drugome, povjerenje koje izvire i koje se i dalje gradi iz odnosa prema božanskom Drugom. Prema tome, misionarsko lice Crkve pokazuje kako vjera nije jednom za svagda stečeni oblik života, nego da ima svoje izvorište u jednom-za-svagda očitovane Riječi kao konačne i univerzalne. Upravo stoga je vjera za učenika misionara životna opcija za koju se uvijek iznova zalaže, ne znajući što donosi novi dan, nova situacija, novi susret – znajući jedino kamo ide na svojem putu, koji mu se vjerom otvara uz pomoć Duha. To duboko povjerenje dano u susretu s jednom-za-svagda očitovanom Riječi temeljni je razlog zašto je Crkva po svojoj naravi »misionarska« (usp. koncilski dekret *Ad gentes*, br. 2). To potvrđuje i enciklika *Redemptoris missio* ovim riječima: »Misija je pitanje vjere, točan pokazatelj naše vjere u Krista i u njegovu ljubav prema nama« (RM 11).

Drugo predavanje naslovljeno *Kristocentrično i pneumatološko utemeljenje misije* održala je doc. dr. sc. Valerija Kovač s Katedre dogmatske teologije. Predavačica je naglasila kako je u enciklici *Redemptoris missio* razlog i utemeljenje misije izrazito kristocentrično i soteriološki postavljeno, imajući u vidu jedincatost i univerzalnost Isusa Krista i njegova spasenja (usp. RM, I. poglavlje). Zato što je Isus Krist jedini posrednik između Boga i ljudi te Spasitelj za sve ljude (usp. 1 Tim 2,5-6; Dj 4,12 i dr.), on jedini ljude može dovesti Bogu. Kristova misija povjerena je Crkvi da je nastavi jer je njegovo spasenje ponuđeno svim ljudima svih vremena. Pneumatološka dimenzija istaknuta je više iz povijesno-spasenjske perspektive. Duh Sveti je pratio misiju Krista te je on transcendentni protagonist misije koju je Krist povjerio svojoj Crkvi (usp. RM, III. poglavlje). Istaknuta su dva vida djelovanja Duha: jedan te isti Duh nastavlja Kristovu misiju djelovanjem u Crkvi i djelovanjem izvan vidljive Crkve. Uz upozoravanje na neka kriva teološka poimanja misije, enciklika *Redemptoris missio* dosljedno naglašava neizostavnost Krista i Crkve, a djelovanje Duha ne prikazuje u »konkurenciji« s Kristom ili paralelno s njime, nego govori o Duhu kao onome koji aktualizira univerzalnost i jedincatost Kristove misije.

Predavanje pod izazovnim naslovom *Izvan misije nema spasenja? Soteriološki naglasci enciklike Redemptoris missio* održala je doc. dr. sc. Iva Mršić Felbar s Katedre dogmatske teologije. Naslanjajući se na parafrazu poznatog aksioma »extra Ecclesiam nulla salus«, koji se vezuje uz sv. Ciprijana iz Kartage (III. stoljeće) te pružajući kraći povijesni pregled njegove uporabe u naučavanju

Crkve, predavačica je predstavila poimanje spasenja prema enciklici *Redemptoris missio*. Izloženi su soteriološki naglasci enciklike, osobito intrinzična povezanost Crkve s Kristovim univerzalnim posredništvom, kristocentričnost spasenja i univerzalnost misija, koja izvire iz naravi Crkve. Misije reflektiraju zauzetost za bližnjega, a odgovor koji se traži na pitanje spasenja, enciklika nalazi unutar pashalnog otajstva po kojem se Isus Krist sjedinio sa svakim čovjekom (usp. RM 10). Čežnju za blagoviješću Crkva je pozvana iznositi na vidjelo, približavati je i nadasve svjedočiti.

Posljednje predavanje prve sesije pod naslovom »Druge religije Crkvi su pozitivan izazov« (RM 56). Doprinos enciklike *Redemptoris missio* teologiji religija i međureligijskom dijalogu održao je dr. sc. Jakov Rađa s Katedre fundamentalne teologije. Što se tiče doprinosa enciklike teologiji religija, predavač je istaknuo kako dokument ne posvećuje nijedno poglavlje kršćanskom vrednovanju drugih religija, što ne znači da ne posjeduje nikakve elemente koji bi dopustili takvo vrednovanje. Najvažniji doprinos enciklike teologiji religija je da jedino i sveopće posredništvo Isusa Krista Spasitelja ne isključuje mogućnost »sudioničkih posredovanja različitog oblika« (usp. RM 5), a uz tu važnu formulaciju enciklika daje svoj doprinos teologiji religija prepoznajući početnu stvarnost Kraljevstva i izvan međa Crkava, dakle i u stvarnosti drugih religijskih tradicija kada žive evanđeoske vrednote i otvaraju se djelovanju Duha (usp. RM 20). Što se tiče dijaloga, enciklika *Redemptoris missio* prepoznaje međureligijski dijalog kao »dio evangelizacijske misije Crkve« (RM 55) i kao »put prema Kraljevstvu« (RM 57). Takav pogled na međureligijski dijalog ne dopušta instrumentalizaciju dijaloga, ali u isto vrijeme naglašava »trajno prvenstvo navještaja« u evangelizacijskog misiji Crkve (usp. RM 44 i 55).

Drugu tematsku sesiju simpozija započeo je doc. dr. sc. Tomislav Kovač s predavanjem naslovljenim *Beskrajni obzori i područja misijskog poslanja Crkve*. Predavač je prikazao, protumačio i aktualizirao glavne misli IV. poglavlja enciklike *Redemptoris missio* (Beskrajni obzori misije *ad gentes*), koje se smatra središnjim poglavljem dokumenta. Istaknuo je kako je enciklika svjesna složenih promjena društvenih i religijskih prilika s kojima se Crkva suočava 1980-ih godina u Europi i svijetu: sve veći utjecaj sekularizacije, dekrizijanizacija, urbanizacija, materijalizam, širenje religijskog indiferentizma ali i nicanje različitih sekti, nove migracije, demografski rast na Jugu i Istoku (usp. RM 32, 36, 38, 40). Crkva razlikuje tri evangelizacijske situacije: klasičnu misiju *ad gentes*, redovito pastoralno djelovanje i novu evangelizaciju (usp. RM 33-34). Na temelju toga enciklika ističe tri velika područja misijskog djelovanja Crkve u naše vrijeme: a) *teritorijalna područja* ili misija *ad gentes*, primjećujući da nekoć »da-

leki narodi« danas sve češće zbog migracija žive u tradicionalno kršćanskim zemljama; b) *ljudske zajednice i nove društvene pojave*, s naglaskom na velike gradove, pastoral mladih, migranata i izbjeglica te skrb za siromašne; c) *kulturni krugovi ili suvremeni areopazi*, svraćajući pozornost na važnost medija u današnjem »globalnom selu«, na promicanje mira, razvoja i prava čovjeka i naroda te, konačno, na evangelizaciju svijeta kulture, znanosti, politike (usp. RM 37). Pojedine točke predavač je povezao s misijskim izazovima Crkve u Hrvatskoj.

Predavanje pod naslovom *Misijska preobrazba svećeništva* održao je doc. dr. sc. Davor Vuković s Katedre fundamentalne teologije Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu, Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Istaknuo je kako se Crkva i svećeništvo nalaze u procesu korjenite preobrazbe. Riječ je o zalazu tradicionalnog oblika te postupnom rađanju i nastanku novog oblika Crkve i svećeništva. Taj novi oblik utemeljen je u »staroj« jezgri: u vjeri u Isusa Krista, raspetoga i uskrsloga, te u pouzdanju u živu prisutnost i djelovanje njegova Duha. Crkva i svećeništvo pozvani su, na poticaj pape Franje, upravo na misijsku preobrazbu, logikom »izlaska«. U tom smislu, svećeništvo budućnosti bit će oblikovano u *abrahamskom duhu*: svećenik je pozvan živjeti Abrahamovu egzistenciju, tj. biti spreman napustiti poznato i uputiti se u nepoznato, nesigurno, novo. Takav svećenik bit će čovjek čvrste ukorijenjenosti u Boga i velikog pouzdanja u njegovu Providnost, čovjek vjere i, kao takav, znak nade u sve osamljenijem i beznadnijem svijetu.

Izv. prof. dr. sc. Franjo Podgorelec s Katedre moralne teologije održao je predavanje naslovljeno *Smjernice za misijsku duhovnost prema enciklici Redemptoris missio*, temeljeći se poglavito na VIII. poglavlje enciklike. Uvažavajući potrebu metoda i izražaja, misijska duhovnost ipak primat daje »žaru svetosti«. Enciklika to temelji na iskustvu prve Crkve jer u osnovi njezina velebnog misijskog uspjeha »bijaše svetost prvih kršćana i prvih zajednica« (RM 90). Kada se postavi takav primat, vjerovjesnik neće prenositi tek pojmove, naučenu doktrinu ili skup izjava, nego vlastito iskustvo, jer stoji životom iza onoga što govori i zato će biti uvjerljiv i vjerodostojan.

U zadnjem predavanju pod naslovom *Pojam poslanja u Redemptoris missio i Evangelii gaudium. Kontinuitet ili diskontinuitet?* prof. dr. sc. Ana Thea Filipović, pročelnica Katedre religijske pedagogije i katehetike, ukazala je na »definitivan pomak prema nedvosmislenom i neteritorijalnom razumijevanju misije kao bitne zadaće i stava Crkve gdje god ona bila, a koji se prepoznaje u apostolskoj pobudnici *Evangelii gaudium* pape Franje«. Kako bi utemeljila navedenu tvrdnju o razumijevanju misije u redu bitka (*ordo essendi*), profesorica Filipović je analizirala i prikazala korijene nove paradigme u evoluciji katoličke teolo-

gije misija već u Drugome vatikanskom koncilu. Potom je iznijela specifična pitanja i naglaske vezane uz poimanje poslanja koji su se pojavljivali na Biskupskoj sinodi o evangelizaciji u suvremenom svijetu, koja je održana 1974. godine, u postsinodalnom apostolskom nagovoru *Evangelii nuntiandi* pape Pavla VI. iz 1975. godine, u enciklici *Redemptoris missio* pape Ivana Pavla II. iz 1990. godine i u apostolskoj pobudnici pape Franje *Evangelii gaudium* iz 2013. godine.

Nakon prve i druge sesije održana je živa i zanimljiva rasprava između predavača i ostalih sudionika simpozija. U diskusiji su dotaknuta mnoga pitanja, kao što su: govor i prenošenje kršćanske vjere u današnjem svijetu, poimanje i uopće potreba za spasenjem kod suvremenog čovjeka, usklađenost između inkluzivnog kristocentrizma i poštivanja različitosti drugih religijskih tradicija, prisutnost Crkve u sekularnom društvu, svijest o misijskom poslanju svećenika i o misijskoj formaciji, odnos svjedočanstva i navještaja, poistovjećivanje misijske djelatnosti Crkve s »pozapadnjačenjem« drugih civilizacija itd. Više puta je naglašeno kako je tema misije neiscrpna, teološki iznimno kreativna i za život Crkve nužna. Svojim kratkim interventima raspravu su obogatili gospođa Ines Sosa Meštrović, djelatnica Nacionalnog misijskog ureda, koja je predstavila rad Papinskih misijskih djela u Republici Hrvatskoj, te fra Adolphe Aganze Ntamwenge, student četvrte godine Filozofsko-teološkog studija na KBF-u Sveučilišta u Zagrebu, koji je podijelio svoja razmišljanja o ulozi i radu misionara u svojoj domovini Kongo.

U zaključnoj riječi simpozija ponovno je istaknuta koncilaska tvrdnja da je »Crkva hodočasnica po svojoj naravi misionarska« (usp. dekret *Ad gentes*, br. 2) i da je njezino misijsko poslanje uvijek iznova aktualno i značajno. To poslanje pruža velike teološke i pastoralno-evangelizacijske izazove. Naglašeno je, također, kako adresati misije danas nisu samo nekršćanski narodi u dalekim zemljama (misije *ad gentes*), nego je sve više golemo mnoštvo ljudi koji žive u (post)kršćanskim zapadnim zemljama i koji su se udaljili od Crkve i kršćanske vjere (nova evangelizacija). Stoga i Crkva u Hrvatskoj pred sobom ima puno misijskih izazova, naročito s dolaskom migranata. Svoje misijsko djelovanje Crkva ne smije izvršavati na nametljiv način, nego u susretu i dijalogu, poštujući slobodu i savjest svakog čovjeka (usp. RM 39). Duh Sveti je glavni protagonist misije, a plodovi misije pripadaju Božjoj providnosti. Učinkovitost misije ne ovisi o govoru i razrađenim metodama, nego o autentičnosti kršćanskog života. Zato enciklika *Redemptoris missio* podsjeća da pravi misionar prije svega treba živjeti otajstvo »poslanoga« Krista, a to znači biti čovjek odricanja i ljubavi, biti »brat svima«, u svakom pogledu svetac, čovjek kontemplacije i blaženstva (usp. RM 88-91).